

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Kielce, dnia wtorek, 2 listopada 2021 r.

Poz. 3445

UCHWAŁA NR XXXIV/209/2021 RADY GMINY W OBRAZOWIE

z dnia 27 października 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Obrazów na lata 2021-2025”

Na podstawie art. 7 ust.1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1372 t.j.) oraz art. 87 ust.1, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r., poz. 710 t.j.), Rada Gminy w Obrazowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami w gminie Obrazów na lata 2021-2025” zaopiniowany pozytywnie przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Obrazów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy
w Obrazowie

Teresa Szczudło

Załącznik
do Uchwały Nr XXXIV/209/2021
Rady Gminy w Obrazowie
z dnia 27 października 2021r

Program Opieki nad Zabytkami

w Gminie Obrazów

na lata 2021 – 2025

Spis treści:

WPROWADZENIE.....	3
PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	4
OCHRONA ZABYTKÓW NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW.....	5
OCHRONA WALORÓW KULTUROWYCH I HISTORYCZNYCH.....	9
OCHRONA MIEJSC PAMIĘCI.....	10
KOMPETENCJE W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW.....	10
STRATEGIA ROZWOJU GMINY OBRAZÓW.....	16
MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY OBRAZÓW.....	16
CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OBRAZÓW.....	16
CHARAKTERYSTYKA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OBRAZÓW.....	20
OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OBRAZÓW – SZANSE I ZAGROŻENIA.....	23
PRIORYTETY W ZAKRESIE OPIEKI NAD GMINNYMI ZABYTKAMI.....	62
INSTRUMENTARIUM REALIZACJI OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	63
ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	64
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	65
PROGRAMY OPERACYJNE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO.....	68

1.WPROWADZENIE

Wśród najważniejszych czynników decydujących o szansach rozwoju społeczno-ekonomicznego oraz o możliwościach kreowania aktywnego społeczeństwa obywatelskiego znajduje się dziedzictwo kulturowe.

Częścią tego dziedzictwa są zabytki ruchome i nieruchome, które jako ślady działalności ludzkiej stanowią źródło informacji o życiu przodków oraz o historycznym rozwoju regionu i kraju. Zachowanie łączności między przeszłością i przyszłością wymaga szczególnej troski o dziedzictwo narodowe, które jest konstytucyjnym obowiązkiem każdego Polaka.

Troska o ochronę dziedzictwa kulturowego nabiera szczególnego znaczenia w warunkach funkcjonowania Polski w unijnej wspólnocie kulturowej. Dokumenty programowe Unii Europejskiej nadają szczególną wagę odrębności kulturowej i zwracają uwagę na potrzebę promowania wspólnego dziedzictwa kulturowego z poszanowaniem zasady respektowania narodowej i regionalnej różnorodności kulturowej. Dziedzictwo kulturowe stanowi także ważny element rozwoju turystyki oraz rozwoju gospodarczego, jako fundament rozwoju przemysłu kultury, który zawiera w sobie nie tylko dziedziny działalności gospodarczej bezpośrednio zajmujące się produkcją i dystrybucją dóbr i usług kultury, ale i działalności niedochodowej.

Rozwój przemysłu kultury mieści się w modelu gospodarki opartej na wiedzy:

- 1) tworzy miejsca pracy oraz zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów,
- 2) opiera się na ponadlokalnych powiązaniach, dziedzictwie kulturowym, wiedzy i informacji,
- 3) jest powiązany z innymi sektorami bazującymi na wiedzy (edukacja, turystyka),
- 4) jest czysty ekologicznie.

Złożoność działań w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania tymi zabytkami. Narzędziem realizacji strategii ochrony dziedzictwa kulturowego są programy opieki nad zabytkami województwa, powiatu lub gminy. Program opieki nad zabytkami w Gminie Obrazów na lata 2021-2025, zwany w dalszej części Programem, wyznacza priorytet i kierunki działań w dziedzinie opieki i ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Opracowaniu Programu przyświeciła idea stworzenia spójnego systemu opieki nad zabytkami obejmującego:

- 1) ochronę i poprawę stanu zasobów środowiska kulturowego,
- 2) promocję i turystyczne udostępnienie lokalnych atrakcji dziedzictwa kulturowego,
- 3) kształtowanie ładu przestrzennego,
- 4) budowanie tożsamości kulturowej i obywatelskiej,
- 5) rozwój społeczno- gospodarczy.

Program za jeden z celów podstawowych przyjmuje pobudzenie wśród lokalnej społeczności świadomości istnienia własnego dziedzictwa kulturowego oraz potrzeby jego ochrony. Coraz więcej osób identyfikuje się z własnym regionem. Na wzmocnienie więzi regionalnych wpływają zwiększające się możliwości swobodnego dysponowania swoim losem oraz przywiązanie do własnych korzeni rodzinnych i narodowych, które wzmacniają poczucie bezpieczeństwa związane z rodzinnymi stronami. Powoduje to pragnienie posiadania bezpiecznej „małej ojczyzny”. Odzwierciedleniem tych zjawisk jest historia własnego regionu, której widocznym znakiem są lokalne zabytki. Pielęgnacja własnej historii związana jest z ochroną dziedzictwa kulturowego i wymaga wzięcia odpowiedzialności przez właścicieli i użytkowników za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywnego udziału samorządów w wykorzystaniu i promowaniu dziedzictwa kulturowego. Należy zatem podjąć wszelkie starania w zakresie wspólnej dbałości o wartości historyczne i estetyczne architektury i przestrzeni.

2. PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Stan prawodawstwa ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest od dnia 1 maja 2004 r. częścią systemu prawa Unii Europejskiej. Do zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego odnosi się również Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Obowiązek opracowania Programu opieki nad zabytkami w Gminie Obrazów wynika z ustaw: o samorządzie¹, o ochronie zabytków i opiece nad nimi², o ochronie przyrody³, o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa⁴, o grobach i cmentarzach

¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie

² Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

³ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

⁴ Ustawa z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

wojennych⁵, a także z rozporządzeń, m.in. w sprawie organizacji, trybu działania i zasad Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa⁶, w sprawie określenia sposobu oznakowania granic Pomników Zagłady i ich stref ochronnych⁷, oraz o grobach i cmentarzach wojennych⁸.

2.1 OCHRONA ZABYTEKÓW NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE ZABYTEKÓW

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁹ określa procedurę sporządzania i kontroli realizacji lokalnych i regionalnych programów opieki nad zabytkami. W odniesieniu do samorządu gminnego ustawa ta określa następujący sposób działania:

- 1) Przedmiotem programu są wszystkie zabytki niezależnie od formy ochrony, jakimi są objęte,
- 2) Program sporządza się co 4 lata,
- 3) Program przyjmuje Rada Gminy po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- 4) Program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- 5) Wójt Gminy co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy.

Podstawą sporządzenia programu jest ewidencja zabytków, a jego głównym celem jest poprawa stanu zachowania zabytków oraz włączenie zabytków w rozwój gospodarczy i społeczny. Program realizuje cele szczególne określone w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹⁰:

⁵ Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 1988 r. w sprawie organizacji, tryb działania i zasad finansowania Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 maja 1999 r. w sprawie określenia sposobu oznakowania granic Pomników Zagłady i ich stref ochronnych, a także wzorów znaków wskazujących na te granice

⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 1936 r. w sprawie wykonania ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

⁹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

¹⁰ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

- 1) Włączanie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) Uwzględnienie specyfiki ochrony zabytków, w tym uwarunkowań krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego, a także równowagi ekologicznej i ochrony przyrody,
- 3) Spowolnienie w miarę możliwości lub całkowite zatrzymanie procesów degradacji zabytków oraz dążenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) Dążenie do zwiększenia atrakcyjności i popularyzowania zabytków na potrzeby kulturowe, społeczne, turystyczne i edukacyjne, a także do tworzenia ułatwień oraz wsparcia dla inicjatyw w celu zwiększania możliwości finansowanych na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- 5) Ustalenie zasad współpracy z właścicielami zabytków w celu eliminacji sytuacji konfliktowych w kwestii wykorzystania tychże zabytków,
- 6) Opracowywanie planów umożliwiających kreowanie miejsc pracy w zakresie opieki nad zabytkami,
- 7) Wyszczególnienie zabytków oraz wartości krajobrazu kulturowego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami szczegółowo określa przedmiot, zakres, formy i sposób ochrony zabytków.

Za zabytek uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową¹¹.

W myśl powołanej ustawy o ochronie i opiece zabytków podlegają (bez względu na stan zachowania)¹²:

- 1) Zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - a) Krajobrazami kulturowymi,
 - b) Układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) Dziełami architektury i budownictwa,
 - d) Dziełami budownictwa obronnego,

¹¹ Tamże

¹² Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

- e) Obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) Cmentarzami,
 - g) Parkami,
 - h) Ogrodami i innymi zaprojektowanej zieleni,
 - i) Miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- 2) Zabytki ruchome będące w szczególności:
- a) Dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) Kolekcjami, stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) Numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) Wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami,
 - e) Środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - f) Materiałami bibliotecznymi,
 - g) Instrumentami muzycznymi,
 - h) Wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - i) Przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- 3) Zabytki archeologiczne będące w szczególności:
- a) Pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) Cmentarzyskami,
 - c) Kurhanami,
 - d) Reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy:

- a) Geograficzne,
- b) Historyczne,
- c) Tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do form ochrony zabytków należą¹³:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków,

- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego (po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków),

- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającej w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych.

Zgodnie z powołaną ustawą ochrona zabytków w szczególności polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu¹⁴:

- 1) Zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) Zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytków,
- 3) Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) Przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu i nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) Kontrolę stanu zachowania ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W myśl powołanej ustawy- opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnianiu przez niego warunków do¹⁵:

- 1) Badań naukowych i prowadzenia dokumentacji dla zabytku,
- 2) Prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytku,
- 3) Zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) Korzystania z zabytków w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,

¹³ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

¹⁴ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 4

¹⁵ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 5

- 5) Popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenie dla historii.

2.2 OCHRONA WALORÓW KULTUROWYCH I HISTORYCZNYCH

Ochrona wartości kulturowych i historycznych jest uwzględniana przy tworzeniu form ochrony na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Do form ochrony przyrody, które uwzględniają ochronę wartości kulturowych, należą¹⁶:

- 1) Parki narodowe,
- 2) Rezerваты przyrody,
- 3) Parki krajobrazowe,
- 4) Obszary chronionego krajobrazu,
- 5) Obszary Natura 2000,
- 6) Pomniki przyrody,
- 7) Stanowiska dokumentacyjne,
- 8) Użytki ekologiczne,
- 9) Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- 10) Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na szczególną uwagę zasługuje ochrona wielkoobszarowa w postaci parku krajobrazowego. Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody park krajobrazowy jest chroniony ze względu na znaczenie przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz wartości krajobrazowe, dążąc do zachowania i rozpowszechniania tych wartości.

2.3 OCHRONA MIEJSC PAMIĘCI

Ochrona miejsc pamięci polega przede wszystkim na zachowaniu wszelkich śladów historycznych, wydarzeń ważnych dla utrwalenia tożsamości narodowej, zachowaniu w pamięci pokoleń o dziejach narodu polskiego, jego walk o niepodległość i niezawisłość, uwzględniając tym samym cele zarówno wychowawcze jak i edukacyjne. Ochrona takich miejsc ma również służyć do rozpowszechniania wiedzy o dziejach i dokonaniach Polaków, które stanowią trwałe fundament tożsamości narodowej oraz są ważnym elementem współczesnego życia. Miejsca, obiekty i znaki pamięci narodowej jako ważny składnik tożsamości powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

¹⁶ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody Rzd. 2 art. 6

3. KOMPETENCJE W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawa z dnia 23 lipca z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dokonuje podziału kompetencji w zakresie ochrony zabytków. Organami odpowiedzialnymi za ochronę zabytków są:

- 1) Minister kultury, w którego imieniu działa Generalny Konserwator Zabytków,
- 2) Wojewoda, w którego imieniu działa Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Na szczeblu centralnym organem zajmującym się ochroną zabytków jest Generalny Konserwator Zabytków. Do jego zadań należy w szczególności¹⁷:

- 1) Opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 2) Realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- 3) Podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontaktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami,
- 4) Prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych nielegalnie za granicę,
- 5) Wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach ochrony zabytków,
- 6) Organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 7) Sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- 8) Promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków,
- 9) Organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich,
- 10) Organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych i rzeczowych,
- 11) Opiniowanie wniosków o nadanie odznaki za opiekę nad zabytkami,
- 12) Współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków,
- 13) Organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 14) Podejmowanie działań związanych z troską o zabytki dotyczące historii Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁷ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Rzd. 9, Art. 90

Organem zajmującym się ochroną zabytków na szczeblu wojewódzkim jest Wojewódzki Konserwator Zabytków, którego powołuje i odwołuje Wojewoda na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków lub za jego zgodą. Do zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zgodnie z powołaną ustawą należy w szczególności¹⁸:

- 1) Realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- 2) Sporządzanie, w ramach własnych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 3) Prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- 4) Wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- 5) Sprawowanie nadzoru nad prawidłowościami prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, archeologicznych oraz prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach,
- 6) Organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- 7) Opracowanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- 8) Upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- 9) Współpraca dotycząca ochrony zabytków z innymi organami administracji publicznej.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami kompetencje w zakresie ochrony zabytków na szczeblu gminnym sprawuje:

1. Wójt, burmistrz, prezydent, do którego zadań w zakresie ochrony zabytków należy:

- 1) Sporządzanie planu ochrony parku kulturowego, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- 2) Przedstawianie do zatwierdzenia Radzie Gminy planu ochrony parku kulturowego,
- 3) Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych, zabytków nieruchomości na terenie gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
- 4) Przyjmowanie zawiadomienia o odkryciu podczas prowadzonych robót budowlanych lub ziemnych oraz o specyfice przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym,

¹⁸ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Rzd. 9, Art. 91

- 5) Przekazywanie Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przyjętego zawiadomienia o odkryciu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem oraz przekazywanie zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym,
- 6) Sporządzanie na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami,
- 7) Sporządzanie co 2 lata sprawozdania z realizacji programu opieki nad zabytkami,
- 8) Przedstawianie sprawozdania z realizacji programu opieki nad zabytkami Radzie Gminy,
- 9) Występowanie z wnioskiem o przyznanie osobom zasłużonym w sprawozdaniu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami odznaki za opiekę nad zabytkami,
- 10) Realizacja spraw z zakresu własności wojewody, w tym wydawanie decyzji administracyjnych w drodze porozumienia, powierzonych przez wojewodę na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2. Rada Gminy, do której zadań w zakresie ochrony zabytków należy:

- 1) Uwzględnianie zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu strategii rozwoju gminy, studiów uwarunkowań i kierunków oraz planów zagospodarowania przestrzennego gminy, w szczególności:
 - a) postanowień krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
 - b) rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
 - c) przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami,
- 2) Uwzględnianie w studium uwarunkowań i kierunków oraz w planie zagospodarowania przestrzennego gminy, w szczególności:
 - a) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - b) ochronę innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - c) ochronę parków kulturowych,
 - d) ustaleń gminnego programu opieki nad zabytkami,
 - e) ustalanie strefy ochrony konserwatorskiej, wprowadzając zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków,
- 3) Przyjmowanie gminnego programu opieki nad zabytkami, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- 4) Uwzględnianie ewidencji zabytków jako podstawę do sporządzenia programu opieki nad zabytkami,

- 5) Udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru na zasadach określonych w podjętej przez siebie uchwale,
- 6) Prowadzenie wykazu udzielonych dotacji,
- 7) Informowanie o udzielonych dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku innych organów uprawnionych do udzielenia takich dotacji,
- 8) Przyjmowanie zabytków, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami, które zostały wyłączone przez starostę jeżeli nie było możliwe usunięcie zagrożenia, dla zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, polegającego na możliwości ich zniszczenia lub uszkodzenia- na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- 9) Podejmowanie uchwały po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w sprawie utworzenia parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej,
- 10) Zatwierdzanie planu ochrony parku kulturowego,
- 11) Tworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym w celu realizacji zadań związanych z jego ochroną,
- 12) Sporządzanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, na których utworzono park kulturowy,
- 13) Uwzględnianie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oprócz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ustaleń planów ochrony parków kulturowych, uwzględnianie innych zabytków nieruchomych wskazanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków od czasu założenia gminnej ewidencji zabytków.

Program opieki nad zabytkami w Gminie Obrazów koresponduje z założeniami dokumentów programowych Gminy Obrazów, Województwa Świętokrzyskiego oraz dokumentami krajowymi, w szczególności:

- 1) Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 2) Strategią Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim,
- 3) Strategią Rozwoju Gminy Obrazów 2015-2025,
- 4) Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Obrazów.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada obowiązek na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowania i sporządzenia krajowego programu

ochrony zabytków i opieki nad nimi. Jednym z głównych priorytetów programu jest utworzenie warunków koniecznych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami a także dążenie do poprawy stanu zachowania tychże zabytków w Polsce. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami aktualnie jest w trakcie opracowywania. W założeniach do tego programu określono siedem podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) Primum non nocere (po pierwsze nie szkodzić),
- 2) Maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- 3) Minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymanie się od działań niekoniecznych),
- 4) Usuwania tylko tego, co na oryginał działa niszcząco,
- 5) Czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) Odwracalności metody i materiałów,
- 7) Wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady te powinny być uwzględnione podczas prowadzenia wszelkich prac przy zabytkach m.in. przez pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli, użytkowników i innych.

W tezach do Programu wyznaczone zostały następujące cele działań:

1. w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) Pełna ocena stanu, a także kategorii i stopni zagrożeń krajowego zasobu:
 - a) zabytków ruchomych
 - b) zabytków nieruchomych
 - c) dziedzictwa archeologicznego
 - d) pomników historii
 - e) obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa
- 2) Wyznaczanie sfer o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych,
- 3) Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki,
- 4) Ocena stanu służb i ich możliwości wypełniania zadań z zakresu ochrony zabytków,
- 5) Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków – m.in. rozwijanie i podnoszenie skuteczności instytucyjnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- 6)** Udoskonalanie warunków prawnych, organizacyjnych oraz finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- 1) Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa państwa.
- 2) Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego- wprowadzanie jej do wszystkich dziedzin i na wszystkie poziomy zarządzania i gospodarowania.

3. Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.**4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:**

- 1) Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji,
- 2) Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o :
 - a) stanie zachowania zabytków,
 - b) postępach i wynikach prac konserwatorskich,
 - c) zagrożeniach dla zabytków,
 - d) prawidłowościach zarządzania zabytkami,
 - e) bezpiecznym użytkowaniu obiektów zabytkowych,
 - f) innych formach ochrony dziedzictwa.
- 3) Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego, wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- 1) Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- 2) Kształcenia społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków,
- 3) Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- 1) Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie,

2) Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości.

Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

4. STRATEGIA ROZWOJU GMINY OBRAZÓW

Gminny Program ochrony zabytków jest spójny ze strategią rozwoju gminy Obrazów. Wpisuje się w część 3 strategii „Misje, wizje i główne priorytety rozwoju Gminy Obrazów”. Jednym z zadań w ramach celu strategicznego jest otaczanie szczególną troską miejsc i obiektów o wyjątkowych walorach przyrodniczych, kulturowych i historycznych oraz dbałość o zabytki.

5. MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY OBRAZÓW

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Obrazów został przyjęty 13 czerwca 2006 roku Uchwałą Nr XLVIII/273/06 Rady Gminy Obrazów; określa zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, wyznacza kierunki ochrony miejscowych obiektów zabytkowych. Dokument obowiązujący w Gminie Obrazów nakazuje m. in.: „zachowanie układów, założeń i obiektów wpisanych do rejestru zabytków(...)”, „uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków działań związanych z adaptacją i przebudową obiektów wyszczególnionych w poniższym wykazie” (objętych gminną ewidencją zabytków), „rekonstrukcję zespołów parkowych oraz ich wykorzystanie jako terenów zieleni publicznej”, „zachowanie przebiegu dróg historycznych”, „zachowanie historycznego układu dróg w przypadku realizacji nowej zabudowy oraz nawiązanie do tradycyjnych dla regionu form architektury”.

6.CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OBRAZÓW

Historia Gminy Obrazów

Obszar Gminy Obrazów jest jednym z najdawniej zamieszkanym terenów w regionie sandomierskim. Zlokalizowane w Kleczanowie, Komornej i Malicach stanowiska archeologiczne świadczą o kilku tysiącletniej historii obecności człowieka na tych terenach. Wzmianki o siedzibie Gminy – miejscowości **Obrazów** pojawiły się już w XIII wieku w „Kodeksie Małopolskim”, w którym znajduje się zapis mówiący o wiecu dostojników małopolskich z księciem krakowskim i sandomierskim Bolesławem z 1256 roku. Miejscowa parafia istnieje przynajmniej od 1254 roku. Według Jana Długosza Obrazów początkowo podzielony był na cztery części. Największa z nich stanowiła uposażenie Kościoła Św. Ducha w Sandomierzu, kolejne należały do Mikołaja Broniewskiego herbu Tarnawa, Jana Gremby herbu Jasion oraz do zagrodnika Piotra Krupy. Z tych części płacona była miejscowemu plebanowi dziesięcina. Wiadomo, że w 1623 roku wieś była

własnością Hermolauusa Ligezy, kasztelana zawichojskiego, a w 1725 rodziny Sapiehów. W 1809 roku w Obrazowie zatrzymały się wojska austriackie szykujące się do uderzenia na Sandomierz. Kapitulacja polskich wojsk została podpisana w Obrazowie w nocy z 18 na 19 czerwca. Zaś 15 sierpnia, w kościele parafialnym odbyła się uroczystość wiernopoddaństwa cesarzowi Napoleonowi, podczas której została złożona przysięga przez miejscowego plebana ks. Tomasza Drozdowskiego.

W drugiej połowie XIX wieku na Gminę Obrazów składały się wsie: Bilcza, Dębiany, Dębiany Szlacheckie, Głazów, Jugoszów, Kleczanów, Komorna, Lenarczyce, Lisów, Łupicha, Maryanów, Obrazów, Piekary majorat, Piekary – kustodia, Piekary– wikaryuszów, Rożki, Świątniki, Święcica, Węgrce Panieńskie, Wieprzki, Wincentów, Zagrody, Zdanów i Żurawica. W tym czasie Obrazów aż do końca II wojny światowej był własnością rodziny Wawrów. Obrazowa i jego okolice nie ominęły działania wojenne I wojny światowej. 2 listopada 1914 roku starły się w walce wojska austriackie i rosyjskie. W wyniku krwawej bitwy Austriacy zmuszeni byli wycofać się za Wisłę. Powrócili tu w następnym roku, kiedy front przesunął się na wschód. Ciała poległych na jesieni 1914 roku przeniesiono na cmentarz utworzony na peryferiach Rożek. Również II wojna światowa nie oszczędziła mieszkańców Obrazowa oraz jego okolic. Najcięższe okazały się kontyngenty– masowe wywózki na roboty do Rzeszy. Młodzi mężczyźni angażowali się w walkę przede wszystkim w szeregach Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich. Inspektorat sandomierski Armii Krajowej zorganizował w 1942 roku tzw. podchorążówkę obrazowską, gdzie kształcono oficerów na potrzeby organizacji. Organizowano także Ludową Służbę Bezpieczeństwa. Żołnierze AK i BCh przeprowadzili na tym terenie kilka akcji. Ważną rolę w ruchu konspiracyjnym spełniał w gminie Ludowy Związek Kobiet. W lecie 1944 roku Obrazów i okolice zostały włączone do Akcji „Burza”. Na miejsce koncentracji podobowdu sandomierskiego wyznaczono majątek Żurawica. Niestety na punkt zborny z powodu rozlicznych konfliktów nie zdołali dotrzeć „Akowcy” z Obrazowa. Ostatecznie zgrupowanie zostało rozbite w krwawej walce pod Pielaszowem. Najtragiczniejszym okresem dla gminy okazała się druga połowa 1944 roku, kiedy to Armia Czerwona zajęła tzw. przyczółek baranowsko-sandomierski. Przez kilka miesięcy tereny te wchodziły w obręb strefy frontowej. Zniszczonych zostało wiele gospodarstw, zginęło wielu mieszkańców gminy. Po wojnie miejscowa ludność przystąpiła do żmudnej pracy nad odbudową zrujnowanych zagród oraz stopniowego podnoszenia poziomu egzystencji. Ciężką pracą doprowadzono gminę do stanu rozkwitu gospodarczego. Miejscowe pola pokryły się owocowymi gajami, na których gmina Obrazów zbudowała swój dobrobyt, zaś sady stały się symbolem Gminy Obrazów.

Kleczanów, wieś w gminie Obrazów jest jedną z najstarszych w regionie. Odnalezione w pobliskim lesie cmentarzisko kurhanowe świadczy o tym, że miejscowość ta istniała już w IX wieku. Według Jana Długosza tamtejsza parafia została założona w 990 roku. Kleczanów mógł mieć nawet status miasta, ale w 1240 roku został doszczętnie zniszczony przez Tatarów. Najeźdźcy spalili zabudowania, a miejscowa ludność została wymordowana. Kolejny najazd Tatarów miał miejsce w 1287 roku. Na przełomie XIII i XIV wieku wieś została odbudowana. W XVII wieku rozebrano dawny kościół i wzniesiono nowy, który stoi do dziś. Do 1819 roku wieś była własnością klasztoru Norbertanek. W okresie późniejszym, tj. w latach 1864 – 1919 należała do rosyjskiego administratora Chruszczewa, który otrzymał ją w nagrodę za stłumienie powstania styczniowego w tamtych okolicach. W 1919 roku majątek rozparcelowano. Podobnie jak pozostały obszar gminy, Kleczanów uległ zniszczeniom kolejno w czasie I i II wojny światowej. Po wojnach wieś uczyniła sadownictwo głównym źródłem dochodu i warunkiem dobrobytu.

Głazów – wieś będąca przez wieki w części na uposażeniu sandomierskiego klasztoru kanoników regularnych św. Ducha prowadzących w Sandomierzu szpital. Część Głazowa do czasów Kazimierza Wielkiego należała do dóbr królewskich. W ubiegłym wieku wieś należała do rodziny Stróżyńskich, będąc w ich posiadaniu do czasu reformy rolnej (1944 rok). Obecnie w zabytkowym dworcu otoczonym przez pozostałości parku dworskiego mieści się szkoła podstawowa. W miejscowości Głazów zachowało się kilka figur przydrożnych oraz krzyży posiadających wartość zabytkową.

Lenarczyce – wieś rycerska założona ok. XII wieku przez Leniama (lub Leniarda). Jan Długosz wspomina o niej pod nazwą Rynarczyce. W 1674 roku dziedzicem Lenarczyc był Jan Piasecki. W 1809 roku stacjonował tu austriacki korpus przed uderzeniem na Sandomierz. Lenarczyce ucierpiały w czasie działań wojennych zarówno I jak i II wojny światowej. We wsi zachowało się kilka zabytkowych figur przydrożnych.

Pierwsze informacje o **Rożkach** pochodzą z XV wieku, kiedy to we wsi gospodarowało trzech zagrodników płacących dziesięcinę na rzecz parafii obrazowskiej. Z wrywkowych i niepełnych wzmianek o Rożkach wynika, że wieś ta na przestrzeni wieków miała wielu właścicieli. Byli to m. in.: rodzina Roszkowskich, Seweryn Komodzieński oraz Katarzyna i Józef Siedleccy. Ważną rolę w dziejach wsi odegrał Andrzej hrabia Lanckoroński, szambelan królewski, dziedzic Błonia i Winiar, pochowany w Obrazowie. Jego syn, urodzony w 1807 roku w Rożkach Peregryn Tobiasz Napoleon Lanckoroński ufundował dom starców. Zmarłego w młodym wieku kawalera pochowano na cmentarzu w Obrazowie, gdzie do dziś zachował się pięknie zdobiony nagrobek. Wieś odziedziczyła siostra zmarłego Jadwiga z Lanckorońskich Dowborowa. Właścicielami Rożek była także rodzina Prażmowskich, w tym Władysław Belina- Prażmowski – będącym wówczas oficerem Legionów Polskich, organizatorem i dowódcą 1 Pułku Ułanów Legionów Polskich, tzw. „beliniaków”. Po II wojnie światowej majątek został upaństwowiony. Do 1989 roku właścicielem 210- hektarowej nieruchomości było Sandomierskie Przedsiębiorstwo Nasiennie- Szkółkarskie z siedzibą w Żurawicy.

Malice – w XV wieku – należały do biskupów krakowskich. Umiejscowione w odległości 9 km od Sandomierza. W Malicach na tzw. Górkach pierwotnie znajdował się kurhan, który w miarę czasu stał się słabo widoczny. W jego pobliżu podczas wykonywanych prac przy budowie drogi odnaleziono ludzkie kości. Na miejscu kurhanu umieszczono pomnik w postaci 3 figur. Figury te przedstawiają rzeźby Chrystusa i apostołów Piotra i Pawła oraz drewnianą kapliczkę z Chrystusem Frasobliwym. Jest to pozostałość z majoratu rosyjskiego gen. Moric Kocebue. Mieszkańcy wsi nazywają te rzeźby „Świątkami”. Rzeźby mają charakter późnobarokowy, a widniejąca data 22 lipca 1803 r. może świadczyć o ich fundacji.

Wsią gminy Obrazów o niezwykle ciekawej przeszłości są **Świątniki**. Miejscowość ta przed wiekami należała do sandomierskiej kolegiaty. Dzięki temu zyskała sobie różne przywileje i wolności, jakich nie miały inne wsie. Królowa Jadwiga wydała w 1397 roku w Krakowie przywilej uwalniający Świątniczanie „od jurysdykcji wojewodów, kasztelanów, sędziów i podsędków”. W zamian za to mieszkańcy wsi, wraz z mieszkańcami pobliskich Piekar, także objętych ochroną Królowej, musieli odbywać prace porządkowe w sandomierskiej kolegiacie (dziś jest to katedra). Mieli także obowiązek noszenia tonsury – szaty podobnej do księżej sutanny. Los chłopów objętych przywilejem był jednak łżejszy od tych poddanych właścicielom. Mogli dowolnie dysponować gruntami, na których zamieszkiwali. Świątniczanie posiadali także swój dom przy kolegiacie w Sandomierzu, który dziś nazwalibyśmy hotelem pracowniczym. Paradoksalnie, względny dobrobyt

Świątnik spowodował ich izolację – małżeństwa zawierane były w obrębie wsi, co doprowadziło do dużego rozdrobnienia gruntów. W 1867 roku rząd carski uwolnił świątnickich chłopów od obowiązku służby kolegiacie. Musieli oni jednak spłacać ziemię, które były wcześniej ich własnością. Zaistniałe okoliczności wymusiły na miejscowej ludności poszukiwanie nowych źródeł dochodów. Jednym z nich stało się tkactwo, z powodu którego dość szybko stali się sławni w okolicy. Świątniczanie stali się znani nie tylko z samego tkania, ale także z produkcji warsztatów tkackich i tworzenia niezbędnych narzędzi, które potem rozprowadzali po wsiach w regionie. Chałupę wiejskiego tkacza, która jeszcze kilkanaście lat temu stała we wsi, można teraz oglądać w Parku Etnograficznym w Tokarni. Mimo wielu problemów Świątniki wyróżniały się postępowym cywilizacyjnym na tle okolicy. Powstała tu jedna z pierwszych w regionie poczta, a w dwudziestoleciu międzywojennym założono drużynę straży pożarnej oraz Kółko Rolnicze.

Święcica to wieś o wielowiekowej historii – obecne na jej terenie kurhany świadczą o kilku tysiącletniej historii obecności człowieka. Przez wiele wieków była folwarkiem rycerskim i należała do starego rodu Święcickich herbu Jastrzębiec. Właścicielem Święcicy był także m. in. Feliks Ślubicz- Załęcki, podpułkownik Wojska Polskiego, kawaler Virtuti Militari i Legii Honorowej, uczestnik kampanii napoleońskiej oraz Franciszek Chomętowski (od 1805 roku) – znany w regionie działacz polityczny, poseł na Sejm w 1830 roku. W drugiej połowie XIX wieku Święcica przeszła w posiadanie rodziny Bukowińskich, którzy postawili dwór oraz zabudowania gospodarcze (m. in. istniejący do dziś spichlerz). W 1871 roku urodził się w święcickim dworze Władysław Bukowiński, poeta, krytyk literacki i teatralny. W latach swej twórczości używał pseudonimu „Selim”, założył i redagował pismo literacko-artystyczne „Sfinks”, z którym współpracował m. in. Stefan Żeromski. Zmarł w 1927 roku. Rodzina Wróblów była ostatnim prywatnym właścicielem majątku Święcicy. Nękana przez komunistyczne władze rodzina wyjechała do Stanów Zjednoczonych. Zabudowania dworskie zostały upaństwowione i przez jakiś czas mieściła się tam szkoła, później zakład usług technicznych, a obecnie dworek zamieszkuje kilka rodzin.

Zdanów – jedna z najstarszych wsi w regionie. W 1185 roku należała do Mikołaja Bogorii, który przeznaczył ją na uposażenie dla klasztoru cystersów w Koprzywnicy. Dobrze zagospodarowana, prosperująca wieś część dochodów oddawała zakonnikom oraz starostwu. Po kasacie zakonu cystersów w Koprzywnicy (1819 rok) Zdanów przeszedł w ręce prywatne. Często zmieniał właścicieli, którymi byli m. in. Roplewscy. W latach 1927 – 1970 filia Instytutu Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach (po 1970 roku – Stacja Nasiennie-Szkółkarska) prowadziła tu prace badawcze na potrzeby sandomierskiego rolnictwa. W Zdanowie zachował się 6-hektarowy park z zachowanym układem oraz zespołem dworskim.

Żurawica to także bardzo stara wieś – pierwsze wzmianki pochodzą z XIII wieku. Dwa wieki później jako Zorawica stanowiła własność Wilhelma herbu Godziemba. Urodzony w Żurawicy, zmarły w 1455 roku szlachcic Jakub Parkosz to polski językoznawca, autor pierwszego traktatu o ortografii polskiej, profesor i rektor Akademii Krakowskiej, kanonik krakowski. W pierwszej połowie XVIII wieku właścicielem Żurawicy była potężna rodzina Sapiechów. W 1781 roku tamtejsze dobra przeszły w ręce Jana Olechowskiego. Ostatnim właścicielem, do reformy rolnej w 1944 roku,

była znana rodzina Świeżyńskich. Od 1956 roku przez wiele lat funkcjonowała tu Stacja Nasiennoszkółkarska.

Gmina Obrazów od 1999 roku przynależy administracyjnie do województwa świętokrzyskiego oraz powiatu sandomierskiego. Zajmuje powierzchnię 7186 hektarów, podzielonych na 19 sołectw. Położona jest w powiecie sandomierskim, co stanowi dla niej szansę rozwoju. Urokliwość tych terenów, rozległe tereny pokryte sadami owocowymi posiadające niepowtarzalny charakter, bliskość Gór Świętokrzyskich, a przede wszystkim odległość zaledwie 10 kilometrów od miasta Sandomierz sprawia, że Gmina Obrazów ma duże możliwości rozwijać się turystycznie, a więc również gospodarczo.

7. CHARAKTERYSTYKA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OBRAZÓW

Na terenie gminy Obrazów brak jest obiektów mających najwyższe znaczenie z punktu widzenia kultury narodowej, a istniejące zasoby zabytkowe mają przede wszystkim wartość lokalną i subregionalną.

Na krajobraz kulturowy gminy Obrazów składają się:

- kościoły parafialne o wielowiekowych tradycjach wraz z zabudowaniami przykościelnymi,
- pozostałości dworów wraz z budynkami gospodarczymi oraz parkami podworskimi,
- cmentarze, pomniki i mogiły rozmieszczone na ich terenie,
- ziemne kurhany świadczące o kilku tysiącletniej historii obecności człowieka na tych ziemiach,
- przydrożne figury i kapliczki.

Rejestr zabytków – obiekty nieruchome

W granicach administracyjnych gminy Obrazów znajdują się obiekty nieruchome wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach¹⁹:

(t.) – wpis do rejestru województwa tarnobrzeckiego, pozostałe do rejestru województwa świętokrzyskiego

1 Głazów

- zespół dworsko-parkowy (dwór, park), nr rej.: 461(t.) z 25.10.1991

2 Kleczanów

- zespół kościoła par. p.w. św. Katarzyny i św. Stanisława Kostki:

- kościół, nr rej.: 443 z 25.02.1957 oraz 42 z 20.05.1966
- dzwonnica, nr rej.: 42 z 20.05.1966

3 Obrazów

- cmentarz par., nr rej.: 381(t.) z 17.06.1988

¹⁹ Załącznik do Uchwały Nr XXII/118/2016 Rady Gminy Obrazów z dnia 06.04.2016 w sprawie ustalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Obrazów

- zespół kościoła par. p.w. ss. Piotra i Pawła:

- kościół, nr rej.: 442 z 23.02.1957 oraz 23 z 20.01.1966
- dzwonnica, nr rej.: 23 z 20.01.1966

4 Rożki

- cmentarz z I Wojny Światowej, nr rej.: 440 (t.) z 22.04.1991

5 Święcica

- park, nr rej.: 713 z 20.12.1957

Wokół obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków utworzono strefę bezpośredniej ochrony konserwatorskiej "A". Zakłada ona²⁰

1. utrzymanie obiektów zabytkowych w ich stylowym kształcie architektonicznym; konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych,
2. ochronę i pielęgnację starodrzewu i zieleni komponowanej w obrębie historycznych parków,
3. rewaloryzację założeń zieleni w oparciu o projekty rewaloryzacji; opracowanie projektów rewaloryzacji założeń dworsko-parkowych,
4. wymóg uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku podejmowania wszelkiego rodzaju działalności.

Działalność wymieniona w podpunkcie 4 odnosi się do zapisu w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003, który mówi, że uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymaga²¹:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robot budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;

²⁰ Załącznik do Uchwały Nr XXII/118/2016 Rady Gminy Obrazów z dnia 06.04.2016 w sprawie ustalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Obrazów

²¹ Tamże

- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z wyłączeniem tablic informujących, iż dany obiekt jest zabytkowy;
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.

Biorąc pod uwagę powyższe wymagania należy jednak podkreślić istotną rolę właściciela posesji prywatnej, na której znajduje się zabytek. Większość figur, krzyży i kapliczek umiejscowionych jest na posesjach prywatnych, co wiąże się z koniecznością wystąpienia z wnioskiem właśnie przez właściciela działki do wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, właściwego dla miejsca położenia zabytku. Jeżeli wniosek spełnia wymagania, urząd wyda decyzję o udzieleniu pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych bądź konserwacji przy zabytku. Udzielone pozwolenie może określać dodatkowe warunki i obowiązki, które należy spełnić.

Gminna ewidencja zabytków

Na terenie gminy oprócz zabytków ujętych w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków istnieją obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków:

Kleczanów

- Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Katarzyny i św. Stanisława Biskupa, w skład którego wchodzi cmentarz przykościelny oraz zrealizowana w latach 20. XX wieku plebania
- Mogiły pomordowanych w 1942 roku.

Obrazów

- Zespół kościoła par. p.w. św. Piotra i Pawła z murowanym ogrodzeniem pochodzącym z 3 ćw. XVIII w. oraz cmentarzem przykościelnym.

Święcica

- Pozostałości zespołu dworskiego stanowiące własność prywatną, obejmujące murowany dwór i spichlerz z 2 połowy XIX wieku.

Zdanów

- Pozostałości zespołu dworskiego stanowiące własność prywatną, obejmujące murowany dwór z 2 połowy XIX wieku, murowane czworaki oraz park

podworski.

Gmina Obrazów położona jest poza granicami systemów przyrodniczych o skali regionalnej, bądź krajowej. Lokalnie występują tereny o podwyższonych walorach przyrodniczych: liczne zadrzewione i zakrzewione wąwozy i jary, które wyznaczono jako strefy chronionego krajobrazu w obecnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Gminy. Warto wspomnieć o pomnikach przyrody zlokalizowanych na terenie Gminy:

- lipa drobnolistna w Obrazowie, znajdująca się przy stawie w pobliżu drogi gruntowej,
- dereń jadalny (3 szt.), stojący przed frontem dworu w Rożkach,
- wiąz szypułkowy w Obrazowie, na tarasie wznoszącym się nad drogą do wsi Zagrody, w sąsiedztwie szkoły,
- klon pospolity, rosnący w południowej części parku podworskiego w Zdanowie,
- lipa drobnolistna (3 szt.) znajdująca się na terenie przykościelnym w Kleczanowie,
- lipa drobnolistna w Święcicy.

Gminny program opieki nad zabytkami, zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, opiera się na prowadzonej przez wójta gminnej ewidencji zabytków, zawierającej również obiekty wpisane do rejestru zabytków:

1. dwór w Zdanowie	7. cmentarz w Rożkach
2. czworaki w Zdanowie	8. kościół św. Piotra i Pawła w Obrazowie
4. kościół św. Katarzyny i św. Stanisława Biskupa w Kleczanowie	9. cmentarz w Obrazowie
5. zespół dworski w Święcicy	
6. zespół dworsko-parkowy w Głazowie	

Na terenie Gminy Obrazów oprócz zabytków nieruchomych znajdują się także zabytki ruchome. Zabytki te znajdują się w Kościele parafialnym w Obrazowie oraz w Kościele parafialnym w Kleczanowie. Gmina Obrazów nie ma natomiast pomników historii, ani parków kulturowych-ustawowych form ochrony zabytków. W Gminie nie ma również muzeów.

8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY OBRAZÓW – SZANSE I ZAGROŻENIA

Zabytki nieruchome zlokalizowane na terenie Gminy Obrazów można podzielić na 3 kategorie:

- zespoły kościelne
- cmentarze
- zespoły dworskie

Zespoły kościelne:

1. Kościół parafialny p. w. Św. Apostołów Piotra i Pawła i Anny w Obrazowie, wzniesiony został w latach 1760-1782 w miejscu dwóch poprzednich drewnianych kościołów. Ufundowany przez miejscowego proboszcza ks. Andrzeja Potockiego. Zbudowany w stylu barokowym, murowany, posiada akta parafialne od 1742 roku. Wewnątrz znajdują się rokokowe ołtarze i sklepienie żaglaste. Ołtarz główny zdobią ciekawe rzeźby – duży krucyfiks w części centralnej oraz figury św. Piotra i Pawła po bokach. Zwieńczenie ołtarza głównego stanowi trójpostaciowa rzeźba – Trójca Święta adorowana przez anioły. Cztery ołtarze boczne również uatrakcyjniają liczne XVIII-wieczne rzeźby. Oprócz samego kościoła, do rejestru zabytków wpisana została także przykościelna dzwonnica.

Zdjęcie 1. Kościół w Obrazowie

Zdjęcie 2. Dzwonnica przy kościele w Obrazowie

2. Drewniany kościół parafialny p. w. św. Katarzyny Dziewicy Męczennicy i św. Stanisława Biskupa Męczennika w Kleczanowie, został wzniesiony pod koniec XVII wieku w miejscu dwóch poprzednich zniszczonych świątyń. Mieści m. in. zabytkowe ołtarze, ambonę, chrzcielnicę. Posiada dokumenty parafialne od 1773 roku.

Uszkodzony i obrabowany w czasie II wojny światowej kościół został odremontowany w latach 80-tych ubiegłego wieku. Większość wyposażenia kościoła pochodzi z XVIII wieku, m. in. rokokowy ołtarz główny z 1782 roku z obrazem św. Stanisława, rzeźbami św. Floriana i Rocha po bokach oraz rzeźbą św. Katarzyny na szczycie. Ołtarze boczne w nawie to dzieło XIX-wieczne. Do rejestru zabytków wpisana została także drewniana

dzwonnica. Poza murami otaczającymi kościół znajduje się była plebania. Pochodzi ona z początków XX wieku. Obecnie jest nieużytkowana i zaniedbana.

Kościół, z racji ciągłego użytkowania i środków wystarczających na pokrycie bieżących wydatków, utrzymane są w dobrym stanie. Dzięki ofiarności parafian oraz dotacji przekazanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego możliwe stało się rozpoczęcie prac nad odtworzeniem pierwotnych malowideł

Zdjęcie 3. Kościół w Kleczanowie

Zdjęcie 4. Dzwonnica przy kościele w Kleczanowie

we wnętrzu kościółka w Kleczanowie. Podobne prace, jednak tylko dzięki środkom zgromadzonym przez parafię trwają w kościele w Obrazowie. Zabytkowe zespoły kościelne, ponieważ wciąż spełniają swoje funkcje centrów życia religijnego miejscowej społeczności mają szansę przetrwać jeszcze długie lata w dobrym stanie. Dzięki pracom konserwatorskim zabytkowe kościoły zachowują swój oryginalny wygląd, a jako element krajobrazu kulturowego spełniają swą funkcję kształtowania indywidualnej i zbiorowej sfery pamięci.

Cmentarze:

Dziedzictwo kulturowe Gminy Obrazów stanowią również cmentarze, głównie wyznaniowe. Wśród nich 2 zostały wpisane do rejestru zabytków: cmentarz parafialny w Obrazowie oraz cmentarz wojenny z I wojny światowej w Rożkach. Na cmentarzach tych zlokalizowane są mogiły o wartości historycznej, w tym ludności cywilnej z okresu II wojny światowej oraz cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej na peryferii wsi Rożki. Opiekę nad nekropoliami przykościelnymi sprawują parafie. Ponieważ są one otwarte dla celów grzebalnych o poszczególne mogiły dbają także rodziny zmarłych. Obowiązek utrzymania cmentarza wojennego w Rożkach spoczywa na Gminie. Jest on zadbane, ogrodzony i odpowiednio oznaczony.

Zdjęcie 5. Cmentarz w Obrazowie

Zdjęcie 6. Cmentarz w Kleczanowie

Zdjęcie 7. Cmentarz w Rożkach

Zespoły dworsko-parkowe:

1. Dwór i park w Głazowie – majątek do czasu reformy rolnej w 1944 roku stanowił własność znanej w regionie rodziny Strużyńskich. Obecnie, jako własność gminna mieści szkołę podstawową. Budynek został znacznie przebudowany, jednak dzięki swojej funkcji jest zadbane i odpowiednio zabezpieczony przed zniszczeniem. Z dawnego parku pozostało zaledwie kilkanaście drzew. Zespół dworsko-parkowy w Głazowie widnieje w rejestrze zabytków.

Zdjęcie 8. Dwór w Głazowie

Zdjęcie 9. Park w Głazowie

2. Zdanów – budynek dawnego dworu stanowi obecnie własność prywatną. Jego stan jest bardzo zaniedbany – widoczne zniszczenia elewacji budynku oraz brak jakichkolwiek prac remontowych. Pomimo tego wygląda na zamieszkaną. Obiekt znajduje się przy wąskiej drodze, natomiast z pozostałych trzech stron jest zarośnięty gęstymi trawami i krzewami, a także pozostałościami parku dworskiego, wśród których znajduje się klon pospolity, oznaczony jako pomnik przyrody. Pozostałe pozycje ujęte w gminnej ewidencji zabytków to dwa czworaki. Jeden z czworaków popada w ruinę – nie jest w żaden sposób użytkowany i niszczeje. Drugi jest zamieszkaną i jako taki jest odpowiednio zabezpieczony.

Zdjęcie 10. Dwór w Zdanowie

3. Dawny dwór w Święcicy stanowi współwłasność prywatną i gminną. W stanie bardzo zaniedbanym jest zamieszkiwany przez kilka rodzin. Otoczenie budynku to resztki dawnego parku (w 1957 roku wpisany do rejestru zabytków), który z biegiem lat, wraz z rozbudową mieszczącego się na terenie majątku zakładem usług technicznych systematycznie wycinano. Dziś zachowały się jedynie pojedyncze drzewa. Zabytkiem jest także spichlerz, do którego dojść można mijając zaniedbane budynki dawnych zakładów. Posiada front w formie portyku – widnieje na nim data 1873. Z każdej strony otoczony jest bujnymi zaroślami. Obecnie nie jest użytkowany i popada w ruinę.

Zdjęcie 11. Park w Święcicy

Zdjęcie 12. Spichlerz w Święcicy

Zdjęcie 13. Dwór w Święcicy

Podsumowując, spośród wszystkich zabytków nieruchomych, które są zlokalizowane na terenie Gminy Obrazów, uwzględniając ich wartość historyczną i kulturową, najwyższe znaczenie z punktu widzenia społeczności lokalnej i regionalnej posiadają obiekty sakralne a także cmentarze. Kościoły w Obrazowie oraz Kleczanowie z pewnością zachwycają miłośników architektury i sztuki sakralnej. Przeprowadzone prace konserwatorskie świadczą o trosce, jaką te obiekty otoczone są ze strony Gminy jak również samych mieszkańców. Cmentarze oraz znajdujące się na ich terenie zabytkowe mogiły zachowane są w dobrym stanie i obecnie nie wymagają większych prac remontowych czy konserwatorskich.

W mniej zadbanym stanie są zabudowania podworskie, wraz z otaczającymi je parkami krajobrazowymi. Zdecydowana większość znajduje się w rękach prywatnych, jedynie w Głazowie wyremontowany budynek przystosowany został na potrzeby szkoły podstawowej i stanowi własność Gminy. W Świąticy natomiast budynek dworu stanowi współwłasność Gminy i właściciela prywatnego. W Głazowie dworek jest przebudowany i dzięki temu zabezpieczony przed upadkiem. Pozostałe majątki wymagają remontu. Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż znaczenie tych obiektów z punktu widzenia kultury narodowej nie jest wysokie, należy się zastanowić, czy warto inwestować w poprawę stanu ich zachowania. Nakłady finansowe konieczne do poniesienia w ramach robót budowlanych i prac remontowych przeprowadzanych w starych budynkach wznoszonych bez dokonania wcześniejszych założeń co do późniejszych kosztów utrzymania są ogromne.

Gmina Obrazów, jak już wyżej wspomniano, nie posiada znaczących zasobów zabytkowych, które odpowiednio wypromowane mogłyby przyczynić się na przykład do rozwoju turystyki. Potencjał pozostałości świetnych kiedyś dworów jest niewielki. Należy jednak wziąć pod uwagę, że usuwanie śladów minionych dziejów w poważny sposób naruszy krajobraz kulturowy Gminy. Postuluje się natomiast zachowanie w obecnej formie zieleni podworskiej, w tym przede wszystkim okazów będących pomnikami przyrody.

Gmina Obrazów posiada również zabytki o wartości zarówno materialnej jak i niematerialnej, nie będące wpisane do rejestru zabytków. Obrazów i jego okolice należały w przeszłości do diecezji krakowskiej, później w latach 1810-1818 do kieleckiej, a następnie do diecezji sandomierskiej. Liczne przydrożne kapliczki, krzyże i figury są świadectwem silnej więzi lokalnej społeczności z kościołem oraz religią. Takich pamiątek kultu religijnego na terenie gminy Obrazów jest łącznie 124. Każda miejscowość należąca do gminy Obrazów posiada bogatą historię, a jej widoczne ślady możemy podziwiać w postaci rzeźb, kapliczek, figur i krzyży.

Tabela 1. Wykaz ilościowy obiektów kultu religijnego na terenie gminy Obrazów z podziałem na sołectwa

Lp.	Sołectwo	Liczba figur
1	Bilcza	8
2	Chwałki	6
3	Dębiany	5
4	Głazów	4
5	Jugoszów	6
6	Kleczanów	10
7	Komorna	4
8	Lenarczyce	7
9	Malice	6
10	Obrazów	14
11	Piekary	7
12	Rozki	9
13	Sucharzów	3
14	Świątniki	12
15	Święcica	9
16	Węgrce	3
17	Wierzbiny	3
18	Zdanów	5
19	Żurawica	3
Razem		124

Wiele zabytków uległo zniszczeniu z powodu upływającego czasu, jednakże są też takie, które zostały zniszczone działaniami wojennymi, które przetoczyły się przez kraj zarówno podczas I jak i II wojny światowej. Jedną z takich pamiątek przeszłości, nie będąc wpisaną do rejestru zabytków jest krzyż kamienny w Bilczy. Figura ta powstała w 1873 roku jako pamiątka po zmarłych na cholere dwóch synach z rodziny Dąbrowskich. Krzyż ten znajduje się pomiędzy drogą powiatową Obrazów- Kleczanów, umiejscowiony na lewym brzegu rzeczki Czarnej, prawym dopływie Dębianki. Rzeźba przedstawiała sobą krzyż na postumencie, na nim ukrzyżowanego Chrystusa, którego górna część została doszczętnie zniszczona.

Zdjęcie 14. Krzyż kamienny choleryczny na postumencie w Bilczy

Zdjęcie 15. Krzyż kamienny choleryczny na postumencie w Bilczy

Zdjęcie 16. Krzyż kamienny choleryczny na postumencie w Bilczy

Liczne ślady po kulach świadczą jak zacięte walki były prowadzone w okolicy.

Po obu bokach Ukrzyżowanego umieszczono dwóch aniołków, symbolizujących zapewne utraconych przez chorobę synów.

Wokół postumentu znajdują się inskrypcje. Od frontowej strony jak również z tyłu inskrypcje są czytelne, natomiast boczna inskrypcja jest zbyt zniszczona aby możliwy był jej odczyt.

Frontowa transkrypcja głosi:

„Ciężkie Bóg zsela próby
 Aby zahartować nas w cnocie.
 Podobalo się Najwyższe
 mu zabrać z tego świata
 Podczas grasujących epide
 mij dwóch synów Anto
 niego i Katarzyny
 mał. Dąbrowskich.
 Stros... [kani] rodzice proszą o po
 bożne [westchnie]nie do Boga
 duszy tu spoczywającego
 syna”

Jednym z wielu śladów minionej epoki nie wpisanych do rejestru zabytków jest także nasłupowa kapliczka drewniana znajdująca się w miejscowości Dębiany. Przyozdobiona rzeźbą Chrystusa Frasobliwego powstała na początku XIX wieku w Dębianach Szlacheckich, części obecnych Dębian.

Zdjęcie 17. Kapliczka drewniana nasłupowa z rzeźbą Chrystusa Frasobliwego

Jej miejsce zajmowała wcześniej kapliczka nasłupowa wykonana przez Jana Godowskiego z Dębian, która obecnie jest przechowywana w zbiorach Muzeum Okręgowego w Sandomierzu. Ufundowana została przez mieszkańców wsi w miejscu, gdzie odbywały się drogi krzyżowe. Kapliczka ta mieściła niegdyś rzeźbę Chrystusa, która została wykonana przez nieznanego artystę w ok 1800 roku. Pod kapliczką na słupie znajduje się napis: „*STAROŻYTNA FIGURA POPRAWIONA W R. 1896*”.

Innym zabytkiem zasługującym na zainteresowanie jest figura Matki Boskiej z Lourdes. Rzeźba powstała w 1910 roku naprzeciw drogi prowadzącej do dawnego dworu w Głazowie, w którym obecnie mieści się szkoła podstawowa. Postać Matki Boskiej stoi na wzniesieniu wyrzeźbionych skał i kwiatów.

**Zdjęcie 18. Figura Matki Boskiej z Lourdes
w Głazowie**

Na postumencie widnieje napis:

*„KRÓLOWO POLSKA
MATKO LORETAŃSKA
MÓDL SIĘ ZA NAMI
1910 R”*

Figura posiada również inną inskrypcję, wskazującą na jej wykonawcę „B. POWIDEL JANIKÓW”. Do 1987 roku figura była ogrodzona drewnianym płotkiem. W 2008 roku mieszkańcy zafundowali konserwację figury, dzięki której odzyskała dawny wygląd i wdzięk. Usunięto wówczas daszek a drewniany płotek zastąpiono wiszącymi łańcuchami.

Spośród wielu figur przedstawiających Matkę Boską interesująco przedstawia się figura Matki Boskiej w Święcicy, która powstała w 1943 roku. Umiejscowiona jest przy drodze Święcica- Komorna. Pierwotnie znajdowała się na skraju wąwozu, którego zasypano podczas budowy drogi asfaltowej. Figura została odnowiona, zastosowano piaskowanie i malowanie figury. Ponadto obłożono cokoły granitem, wyłożono kostkę granitową, odnowiono ogrodzenie i usunięto rosnące przy niej tuje.

Zdjęcie 19. Figura Matki Boskiej w Święcicy

Zdjęcie 20. Figura Matki Boskiej w Święcicy- przed renowacją

Na frontowej części postumentu widnieje inskrypcja:

„O MARIO
NIEPOKALANA
KRÓLOWO POKOJU
MÓDL SIĘ ZA
NAMI”

Na lewej stronie cokołu figury znajduje się informacja fundatorów:

„FUNDOWALI
KAZIMIERZ I TEKLA
SOCHOWIE
21.X.1943 R.”

Podobne zabytki w postaci kapliczek, krzyży i figur znajdują się w każdym sołectwie. Wśród najczęściej spotykanych zabytków kultu religijnego na terenie gminy Obrazów jest postać Matki Boskiej.

Zdjęcie 21. Figura Matki Boskiej w Piekarach (1932 r.), Figura Matki Boskiej Niepokalanej w Dębianach (1906 r.), Figura Matki Boskiej w Komornej (1927 r.)

Poza licznymi zabytkami w postaci figur, rzeźb, kapliczek i krzyży tereny gminy Obrazów są bogate także w liczne stanowiska archeologiczne. Ślady osad, cmentarzyska i grody sięgają okresu neolitu i brązu, a kurhany i osady okresu wpływów rzymskich przez średniowiecze do czasów nowożytnych. Największa ilość stanowisk archeologicznych znajduje się w Kleczanowie i Dębianach. Występujące ślady osad świadczą o występowaniu wielości kultur z różnych okresów dziejowych.

Na terenach gminy Obrazów występowały kultury:

1. Z okresu neolitu

- Kultura ceramiki wstęgowej rytej,
- Kultura amfor kulistych,
- Kultura malicka,
- Kultura pucharów lejkowatych,
- Kultura ceramiki sznurowej,
- Kultura złocka.

2. Z okresu brązu:

- Kultura łużycka,
- Kultura mierzanowicka,
- Kultura trzciniecka.

3. Z okresu wpływów rzymskich:

- Kultura przeworska

4. Z okresu średniowiecza:

- Kultura staropolska

Gmina Obrazów posiada obecnie 203 stanowiska archeologiczne (patrz Tabela 2., s. 41) Na niektórych z nich odkryto ślady osadnictw należące do kilku kultur, co świadczy o ciągłości obecności człowieka na tych ziemiach. Jaskrawym przykładem są stanowiska archeologiczne w Kleczanowie, Malicach oraz Święcicy. Charakteryzują się one licznymi śladami osad i cmentarzysk od okresu neolitu aż do czasów nowożytności. Na stanowisku archeologicznym w Kleczanowie oznaczonym jako 89-72/3 odkryto ślady kultury amfor kulistych z okresu neolitu, ślady kultury mierzanowickiej, trzcinieckiej i łużyckiej z okresu brązu, obecne są też ślady kultury pomorskiej, przeworskiej z okresu wpływów rzymskich a także ślady osadnictwa pradziejów, wczesnego średniowiecza i nowożytności. Również w Święcicy na jednym stanowisku archeologicznym odkryto ślady obecności różnych kultur, m.in.: amfor kulistych, mierzanowickiej, trzcinieckiej,

łużyckiej, pomorskiej i przeworskiej, a także liczne ślady osadnictw z okresu średniowiecza i nowożytności.

Na terenie Gminy umiejscowione są także 3 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

- Świącica 1 nr rej.35 – usytuowany na dz. nr ewid.21, kurhan kultury trzcinieckiej na cmentarzysku megalitycznym kultury pucharów lejkowatych
- Świącica 2 nr rej.34 - usytuowany na dz. nr ewid.37 kurhan z okresu rzymskiego lub wczesnego średniowiecza na terenie osady z epoki brązu
- Zdanów (d. Kleczanów) nr rej.32 – cmentarzysko kurhanowe, wczesnośredniowieczne

Zdjęcie 22. Kurhan w Świącicy

W dniu 29.09.2020r. przeprowadzona została kontrola w/w kurhanów w Świącicy przez inspektorów Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach Delegatura w Sandomierzu. Jak wynika z protokołu oba kurhany są w stanie dobrym, oba nasypy wykoszone. Nie zarejestrowano żadnych zniszczeń.

Tabela 2. Wykaz stanowisk archeologicznych²²

Nr Arkusza AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości (dodatkowy)	miejscowość	funkcja	Kultura	chronologia	Wpis do rejestru zabytków
89-72	187	3	Bilcza	Osada	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	189	5	Bilcza	Osada?	?	Wczesne średniowiecze do X wieku	Nie
89-72	164	1	Piekary	Osada	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	166	3	Piekary	Osada	?	Nowożytny	Nie
89-72	170	7	Piekary	Osada	Pucharów lejkowatych	Środkowy neolit	Nie
89-72	176	13	Piekary	Osada, Osada	Nieokreślona, Trzciniecka	Neolit, Starszy okres epoki brązu	Nie
89-72	177	14	Piekary	Osada?	?	Nowożytny	Nie
89-72	183	20	Piekary	Osada?	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	191	22	Piekary	Osada	-	Późne średniowiecze	Nie
89-72	192	23	Piekary	Osada?	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	193	24	Piekary	Osada	Pucharów lejkowatych, Mierzanowicka, Trzciniecka, Nieokreślona, Nieokreślona	Środkowy neolit, Wczesny brąz, Starszy brąz, Pradzieje, Wczesne średniowiecze	Nie
89-72	1	1	Święcica	Kopiec	Nieokreślona	Pradzieje	Tak

²² Załącznik do Uchwały Nr XXII/118/2016 z dn. 06.04.2016 w sprawie ustalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Obrazów

89-72	2	2	Święcica	Kopiec, Osada	Mierzanowicka	Okres wpływów rzymskich C2?, Wczesny brąz	Tak
89-72	9	3	Święcica	Osada	Przeworska	Lateński/ rzymski	Nie
89-72	10	4	Święcica	Ślad osadnictwa (groby)?	Nieokreślona	Neolit	Nie
89-72	30	7	Święcica	Osada, Osada	Mierzanowicka, -	Starszy brąz, XII w.	Nie
89-72	31	8	Święcica	Ślad osadnictwa, Osada?	Nieokreślona, -	Pradzieje, X- XII w.	Nie
89-72	35	12	Święcica	Osada, Ślad osadnictwa, Osada?, Osada?, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Ceramiki sznurowej, Mierzanowicka, Trzciniecka, Nieokreślona	Środkowy neolit, Późny neolit, Wczesny brąz, Starszy brąz, Pradzieje	Nie
89-72	36	13	Święcica	Osada?	Mierzanowicka	Wczesny brąz	Nie
89-72	37	14	Święcica	Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Mierzanowicka	Środkowy neolit, Wczesny brąz	Nie
89-72	150	16	Święcica	Osada	Nieokreślona	Wczesny/ środkowy neolit	Nie
89-72	151	17	Święcica	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, XVII_ XVIII w.	Nie
89-72	152	18	Święcica	Ślad osadnictwa	-	Nowożytny	Nie

89-73	193	9	Żurawica	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Ceramiki wstęgowej rytej, Przeworska, -	Wczesny neolit, Okres wpływów rzymskich B2-C1, wczesne średniowiecze VI- VIII w.	Nie
89-73	192	9	Żurawica	Osada?, Osada, Osada?, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych, Pucharów lejkowatych/ amfor kul.? Prahisteryczna	Środkowy neolit, Późny neolit, Okres wpływów rzymskich c/ okres wędrówek ludów V/VIw, ?	Nie
89-73	191	7	Żurawica	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada?	Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych, ?	Środkowy neolit, Późny neolit, Okres wpływów rzymskich C/ okres wędrówek ludów	Nie
89-73	190	6	Żurawica	Ślad osadnictwa, Osada, Osada, Osada	Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej, Przeworska	Halsztacki B, Okres wpływów rzymskich B-C, Wczesne średniowiecze X-XI w., Wczesne średniowiecze XII-XIII w.	Nie
89-73	189	5	Żurawica	Osada, Ślad osadnictwa, -	Amfor kulistych, -, -	Późny neolit, Średniowiecze XII-XIII w.,-	Nie
89-73	188	4	Żurawica	Osada, Ślad osadnictwa, -	Amfor kulistych, -, -	Późny neolit, Średniowiecze XIV-XV w.	Nie
89-73	79	2	Żurawica	Ślad osadnictwa/ obozowisko,	?,	Paleolit środkowy między zlodowaceniami riss-worm	Nie

89-73	78	1	Żurawica	Ślad osadnictwa/ zniszczony grób	Ceramiki sznurkowej grupa krakowsko-sandomierska	-	Nie
89-72	11	8	Zdanów	Osada	Mierzanowicka, Trzciniecka, Przeworska	-	Nie
89-72	39	10	Zdanów	Nieokreślone osady	Mierzanowicka, Łużycka, Przeworska Nieokreślona Nieokreślona	Wczesny brąz, Epoka brązu, Lateński/rzymski, IX-X w., Pradzieje	Nie
89-72	41	12	Zdanów	Osada/ cmentarzysko	Pomorska	Halsztacki	Nie
89-72	42	13	Zdanów	Osada/ cmentarzysko	Pomorska	Halsztacki	Nie
89-72	43	14	Zdanów	Osada, Osada, Ślad osadnictwa	Łużycka, Przeworska, -	Brąz, Okres wpływów rzymskich, Średniowiecze	Nie
89-72	45	16	Zdanów	Ślady osadnictwa	Mierzanowicka, Trzciniecka, Pomorska, Przeworska -, -	Wczesny brąz, Starszy brąz, Halsztacki, Lateński, VIII-XIII w., Po XIII w.	Nie
89-72	145	18	Zdanów	Osada, Osada,	Przeworska, -,	Lateński, IX-X w.,	Nie
89-72	146	19	Zdanów	Osada	Amfor kulistych,	Środkowy neolit,	Nie

					Trzciniecka, Przeworska, -	Starszy brąz, Lateński- wpływ rzymskich, Średniowiecze	
89-72	147	20	Zdanów	Ślad osadnictwa, Osada,	Łużycka	V okres brązu/ halsztacki, IX-X w.	Nie
89-72	148	21	Zdanów	Ślad osadnictwa	-	XVII_ XVIII w.	Nie
89-73	214	6	Wierzbiny	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	Pucharów lejkowatych, -, -	Środkowy neolit, Wczesny brąz, Wczesne średniowiecze VII-VIII w.	Nie
89-73	212	4	Wierzbiny	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Cmentarzysko	Pucharów lejkowatych, Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej, Pomorska	Środkowy neolit, Halsztacki B, Lateński B2/C	Nie
89-73	211	3	Wierzbiny	Ślad osadnictwa, Osada?, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej, Przeworska	Środkowy neolit, Epoka brązu- halsztacki, Okres wpływów rzymskich, Wczesne średniowiecze	Nie
89-73	209	1	Wierzbiny	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Prahisteryczna, Nieokreślone, -	Wczesna epoka brązu, Średniowiecze ok. XV w.	Nie
89-72	208	6	Wierzbiny	Osada	-	Nowożytny	Nie

89-72	102	23	Węgrce Panieńskie	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Nieokreślona, Przeworska, Nieokreślona	Neolit, Rzymski, Nowożytny	Nie
89-72	99	20	Węgrce Panieńskie	Osada	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	97	18	Węgrce Panieńskie	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Amfor kulistych, Trzciniecka	Środkowy neolit, Starszy brąz XIII w.	Nie
89-72	94	15	Węgrce Panieńskie	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	273	30	Święcica	Cmentarzysko szkieletowe	Amfor kulistych	Neolit	Nie
89-72	163	29	Święcica	Osada, Osada	Złocka, Przeworska	Późny neolit, Lateński/ wpływów rzymskich	Nie
89-72	161	27	Święcica	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	160	26	Święcica	Osada	Mierzanowicka	Wczesny brąz	Nie
89-72	159	25	Święcica	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona	Pradzieje, Nowożytny	Nie
89-72	158	24	Święcica	Osada?	Nieokreślona	Neolit	Nie
89-72	157	23	Święcica	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślony	Pradzieje, X- XI w., Nowożytny	Nie
89-72	155	21	Święcica	Ślad	Nieokreślona	Pradzieje,	Nie

				osadnictwa, Osada		Nowożytny	
89-72	153	19	Święcica	Ślad osadnictwa	-	Nowożytny	Nie
89-72	201	3	Świątniki	Osada?	-	Średniowiecze	Nie
88-72	288	4	Rožki	Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych	-, Do X wieku	Nie
88-72	287	3	Rožki	Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych	-	Nie
88-72	114	12	Rožki	Osada, Osada	Łużycka	V okres epoki brązu/ halszacki	Nie
89-72	112	10	Rožki	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	111	20	Rožki	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona	Pradzieje, Wczesne średniowiecze, Nowożytny	Nie
89-72	107	16	Rožki	Ślad osadnictwa	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	106	15	Rožki	Ślad osadnictwa	-	Wczesne średniowiecze XI w.	Nie
89-72	105	14	Rožki	Ślad osadnictwa	-	Późne średniowiecze	Nie
89-72	104	13	Rožki	Ślad osadnictwa	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	47	1	Rožki	Osada	-	Wczesne średniowiecze	Nie
89-73	204	3	Obrazów	Osada? Ślad	Pucharów lejkowatych,	Środkowy neolit,	Nie

				osadnictwa, Ślad osadnictwa	Amfor kulistych, Przeworska	Późny neolit, Okres wpływów rzymskich	
89-73	203	2	Obrazów	Osada? Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych, Trzciniecka	Środkowy neolit, Późny neolit, II-III okres epoki brązu	Nie
89-72	57	16	Obrazów	Osada?	-	Średniowiecze	Nie
89-72	55	14	Obrazów	Osada?	Pucharów lejkowatych	Środkowy neolit	Nie
89-72	270	25	Malice	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	269	24	Malice	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	268	23	Malice	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	266	21	Malice	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-73	175	13	Malice	Osada	Przeworska	Młodszy okres przed rzymski	Nie
89-73	173	11	Malice	Osada, Osada	Pucharów lejkowatych, Przeworska	Środkowy neolit, Młodszy okres przed rzymski	Nie
89-73	169	7	Malice	Osada?	Pucharów lejkowatych	Środkowy neolit	Nie
89-73	70	1	Malice	Osada, Osada, Cmentarzysko, Osada, Osada, Osada	Ceramiki wstęgowej rytej, Malicka, Amfor kulistych, Mierzanowicka, Grupa tarnobrzeska kultury lużyckiej, Przeworska	Wczesny neolit, Wczesny neolit, I-II okres epoki brązu, V okres brązu, Halsztacki B, Okres wpływów rzymskich C	Nie
89-73	242	25	Lenarczyce	Ślad osadnictwa,	Amfor kulistych,	Neolit/wczesna epoka brązu,	Nie

				Ślad osadnictwa, Osada?	Mierzanowicka, Przeworska	okres wpływów rzymskich B1 lub B2-C1 Wczesne średniowiecze XI- XII w.	
89-73	232	15	Lenarczyce	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Mierzanowicka, Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej	I-II okres epoki brązu, IV okres epoki brązu-halsztacki B, Ok. X w.	Nie
89-73	228	11	Lenarczyce	Ślad osadnictwa, Osada?, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych, Tarnobrzeska kultury łużyckiej	Środkowy neolit, Późny neolit, V okres epoki brązu-halsztacki B	Nie
89-73	227	10	Lenarczyce	Osada, Osada?, Ślad osadnictwa	Pomorska, -, Prahistoryczny okres	Lateński B/C, Wczesne średniowiecze VII w., ?	Nie
89-73	220	3	Lenarczyce	Osada? Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Ceramiki sznurowej lub mierzanowicka, Prahistoryczny nieokreślony, -	Środkowy neolit, Neolit/wczesny brąz, ?, Średniowiecze po XIV w.	Nie
88-72	314	22	Komorna	Cmentarzysko, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Przeworska	-, Młodszy okres wpływów rzymskich	Nie
88-72	312	21	Komorna	Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, -	-, Starożytny nieokreślony	Nie
88-72	311	20	Komorna	Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, -	-, Starożytny nieokreślony	Nie
88-72	308	17	Komorna	Ślad	-,	Starożytny nieokreślony,	Nie

				osadnictwa, Osada	-	VIII- IX w.	
88-72	294	13	Komorna	Osada	Pucharów lejkowatych	-	Nie
88-72	282	9	Komorna	Osada?	Łużycka	III-V okres epoki brązu	Nie
89-72	126	35	Komorna	Osada, Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -, -	Pradzieje, Wczesne średniowiecze, Nowożytny	Nie
89-72	125	34	Komorna	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Nowożytny	Nie
89-72	24	33	Komorna	Osada	Mierzanowicka	Wczesny brąz	Nie
89-72	121	30	Komorna	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Nowożytny	Nie
89-72	119	28	Komorna	Osada, Osada, Osada	Przeworska, -, -	Lateński, XI-XIII w., XVII- XVIII w.	Nie
89-72	118	27	Komorna	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, XVIII- XIX w.	Nie
89-73	100	6	Chwałki	Ślad osadnictwa, Osada, Osada, Osada, Osada, Osada, -	Ceramiki wstęgowej rytej, Malicka, Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych, Trzciniecka, Nieokreślony	Wczesny neolit, Środkowy neolit, Późny neolit, II-III okres epoki brązu, Neolit, Wczesny brąz	Nie
89-73	101	7	Chwałki	Osada?, Osada,	Pucharów lejkowatych, Przeworska,	Środkowy neolit, Okres wpływów rzymskich C	Nie

				Osada	-	Wczesne średniowiecze XII-XIV w.	
89-73	102	8	Chwałki	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Cmentarzysko, -, Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, ?, Tarnobrzaska kultury lużyckiej, Przeworska, -	Środkowy neolit, Wczesny brąz, V okres epoki brązu/halsztacki B, Okres wpływów rzymskich, Średniowiecze po XIII w.	Nie
89-73	103	9	Chałki	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada?	Pucharów lejkowatych, Przeworska	Środkowy neolit, Okres wpływów rzymskich, Wczesne średniowiecze VII-VIII w., Średniowiecze XIV- XV w.	Nie
89-73	104	10	Chwałki	Osada?, Ślad osadnictwa, Osada	Trzciniecka?, Przeworska, -	II-III okres epoki brązu, Okres wpływów rzymskich, Średniowiecze XIII-XIV w.	Nie
89-73	107	13	Chwałki	Relikty chaty	?	Po XVI w.	Nie
89-73	108	14	Chwałki	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Malicka, Trzciniecka, -	Wczesny neolit, II-III okres epoki brązu, Wczesne średniowiecze	Nie
89-73	111	17	Chwałki	Osada	Amfor kulistych	Późny neolit	Nie
89-73	115	21	Chwałki	Osada, Osada?	Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych	Środkowy neolit, Późny neolit	Nie
89-73	120	26	Chwałki	Osada,	Pucharów	Środkowy neolit,	Nie

				Ślad osadnictwa	lejkowatych, Amfor kulistych	Późny neolit	
89-73	123	29	Chwałki	Osada, Osada?	Tarnobrzaska kultury łużyckiej, -	IV-V okres epoki brązu, Wczesne średniowiecze XI-XII w.	Nie
89-73	124	30	Chwałki	Osada, Osada	Tarnobrzaska kultury łużyckiej, -	V okres epoki brązu-halszacki B, Wczesne średniowiecze XIII-XIV w.	Nie
89-73	125	31	Chwałki	Osada, Osada, Osada, Osada, Ślad osadnictwa	Tarnobrzaska kultury łużyckiej, -, -, -, -	IV-V okres epoki brązu, Wczesne średniowiecze VIII-IX w., Wczesne średniowiecze X-XI w., Wczesne średniowiecze XI-XIII w., Średniowiecze po XIV w.	Nie
89-73	126	32	Chwałki	Osada, Osada	Tarnobrzaska kultury łużyckiej, -	V okres epoki brązu-halszacki B, Wczesne średniowiecze XII-XIV w.	Nie
89-72	212	2	Dębiany	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	218	8	Dębiany	Osada	-	XVI-XVII w.	Nie
89-72	219	9	Dębiany	Osada, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Nowożytny	Nie
89-72	220	10	Dębiany	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Neolit, Nowożytny	Nie
89-72	221	11	Dębiany	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	222	12	Dębiany	Osada, Ślad osadnictwa, Ślad	-, -, -	VIII-IX w., XIV w., Nowożytny	Nie

				osadnictwa			
89-72	226	16	Dębiany	Osada	Mierzanowicka	Wczesny brąz	Nie
89-72	227	17	Dębiany	Osada, Osada	Nieokreślona, -	Pradziej, Późne średniowiecze/ nowożytny	Nie
89-72	228	18	Dębiany	Osada	-	Późne średniowiecze	Nie
89-72	232	21	Dębiany	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	234	22	Dębiany	Osada, Osada	Łużycka, -	V okres epoki brązu, XII-XIII w.	Nie
89-72	238	25	Dębiany	Osada, Osada, Osada	Mierzanowicka, -, -	Wczesny brąz, XI-XII w., Późne średniowiecze	Nie
89-72	239	26	Dębiany	Osada?, Osada	Pucharów lejkowatych, Łużycka?	Środkowy neolit, Brąz	Nie
89-72	240	27	Dębiany	Osada	Trzciniecka	Starszy brąz	Nie
89-72	243	29	Dębiany	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	244	30	Dębiany	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	250	34	Dębiany	Osada	-	XII-XIV w.	Nie
89-72	251	35	Dębiany	Osada, Osada, Osada, Osada	Pucharów lejkowatych, Trzciniecka, Nieokreślona, -	Środkowy neolit, Starszy okres epoki brązu	Nie

89-72	252	36	Dębiany	Osada, Osada	Pucharów lejkowatych	Środkowy neolit, Nowożytny	Nie
89-72	253	37	Dębiany	Osada	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	255	39	Dębiany	Osada?	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	256	40	Dębiany	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Nowożytny	Nie
89-72	258	42	Dębiany	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	261	45	Dębiany	Osada?	-	Średniowiecze	Nie
89-72	263	47	Dębiany	Osada	Pucharów lejkowatych	Środkowy neolit	Nie
89-72	265	49	Dębiany	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	Łużycka, Przeworska, -	V okres epoki brązu/halsztacki, Okres wpływów rzymskich, II połowa XIII w.	Nie
89-72	63	5	Głazów	Ślad osadnictwa, Osada	-, -	XI-XII w., XVII-XVIII w.	Nie
89-72	68	10	Głazów	Osada?	-	Wczesne średniowiecze XII w.	Nie
89-72	74	16	Głazów	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Nowożytny	Nie
89-72	77	19	Głazów	Osada, Osada	Mierzanowicka, -	Wczesny brąz, Nowożytny	Nie

89-72	80	22	Głazów	Osada	-	XII-XIII w.	Nie
89-72	88	25	Głazów	Osada	Nieokreślona	Neolit	Nie
89-72	89	24	Głazów	Osada	Pucharów lejkowatych	Środkowy neolit	Nie
89-72	236	23	Głazów	Ślad osadnictwa, Osada	-, Przeworska	Pradzieje, Lateński- wpływ rzymskich	Nie
89-72	3	31	Kleczanów	Osada, Osada, Osada, Osada, Osada, Osada, Osada i cmentarzysko, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Amfor kulistych, Mierzanowicka, Trzciniecka, Łużycka, Pomorska, Przeworska, - , -, -	Neolit, Wczesny brąz, Starszy brąz, Młodszy brąz, Halsztacki, Lateński/rzymski, Wczesne średniowiecze, Nowożytny, Pradzieje -	Nie
89-72	14	32	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, XII- XIII w.	Nie
89-72	16	34	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	Złocka, Mierzanowicka, -	Późny neolit, Wczesny brąz, Średniowiecze	Nie
89-72	17	35	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa,	Mierzanowicka, -,	Wczesny brąz, X-XIII w.,	Nie

				Osada	-	Średniowiecze/nowożytny	
89-72	18	36	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada, Osada	Przeworska, -, -	Okres wpływów rzymskich, XII-XIII w., Średniowiecze	Nie
89-72	19	37	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Mierzanowicka, Przeworska, -	Wczesny brąz, Lateński, Średniowiecze	Nie
89-72	20	38	Kleczanów	Osada, Osada	Przeworska, -	Młodszy okres przed rzymski, Średniowiecze	Nie
89-72	21	39	Kleczanów	Osada, Ślad osadnictwa	Przeworska, -	Lateński, XII-XIII w.	Nie
89-72	22	40	Kleczanów	Osada	Łużycka	brąz	Nie
89-72	23	41	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Nieokreślona, Ceramiki wstęgowej rytej, -	Pradzieje, Wczesny neolit, Średniowiecze	Nie
89-72	24	42	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Nieokreślona, Przeworska, Staropolska	Pradzieje, Młodszy okres przed rzymski- wpływów rzymskich, Średniowiecze	Nie
89-72	29	63	Kleczanów	Osada	Trzciniecka	-	Nie
89-72	131	49	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Późne średniowiecze/nowożytny	Nie
89-72	132	50	Kleczanów	Ślad osadnictwa,	Nieokreślona,	Wczesny neolit,	Nie

				Ślad osadnictwa, Osada	Przeworska, -	Lateński, XII-XIV w.	
89-72	133	51	Kleczanów	Osada, Osada	Przeworska, -	Lateński, XIII-XIV w.	Nie
89-72	134	52	Kleczanów	Osada	-	IX- XIII w.	Nie
89-72	135	53	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada, Osada	Nieokreślona, -, -	Pradzieje, XII- XIII w., Nowożytny	Nie
89-72	137	55	Kleczanów	Osada	Nieokreślona	Neolit	Nie
89-72	138	56	Kleczanów	Ślad osadnictwa, Osada, Osada?, Ślad osadnictwa, Osada	Pucharów lejkowatych, Mierzanowicka, Przeworska, -, -	Środkowy neolit, Wczesny brąz, Lateński, Średniowiecze XVIII-XIX w.	Nie
89-72	140	58	Kleczanów	Osada, Osada	Łużycka, -	V okres brązu/halsztacki, XII-XIII w.	Nie
89-72	141	59	Kleczanów	Osada?	Nieokreślona	Pradzieje	Nie
89-72	142	60	Kleczanów	Osada	Łużycka	V kres epoki brązu/halsztacki	Nie
88-72	197	11	Kleczanów	Osada	Łużycka	Halsztacki	Nie

88-72	199	13	Kleczanów	Osada, Ślad osadnictwa	Łużycka, -	Halszacki, Wczesne średniowiecze	Nie
88-72	203	17	Kleczanów	Osada	-	XIV/XV w.	Nie
88-72	214	20	Kleczanów	Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych	Neolit	Nie
88-72	320	29	Kleczanów	Osada	-	IX- XI w.	Nie
89-72	4	3	Kleczanów	Gród (cmentarzysko)?	Przeworska	Młodszy okres przed rzymski/ wpływów rzymskich?	Nie
89-72	5	4	Kleczanów	Gród (kurhan)?	?	Pradzieje	Nie
88-72	6		Kleczanów (obecnie Zdanów)	Cmentarzysko kurhanowe	Wczesne średniowiecze	VIII/IX-X w.	Tak
89-72	8	2	Komorna	Grób ciałopalny	Przeworska	Lateński	Nie
89-72	117	26	Komorna	Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -	Pradzieje, Późne średniowiecze/nowożytny	Nie
89-72	120	29	Komorna	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	-, -, -	VIII-IX w., XIII w., XVII-XVIII w.	Nie

89-72	122	31	Komorna	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada	Nieokreślona, -, -	Pradzieje, Lateński, XVIII w.	Nie
89-73	74	5	Malice	Osada, Osada, Ślad osadnictwa/ grób?, Osada, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Malicka, Mierzanowicka, Pomorska, Przeworska, -, -	Wczesny neolit, I-II okres epoki brązu, Lateński B, Okres wpływów rzymskich C2, Wczesne średniowiecze IX-X w., Nowożytny	Nie
89-73	179	17	Malice	Kurhan	Nieokreślona	Nieokreślony	Nie
89-73	181	19	Malice	Osada?, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Amfor kulistych, Przeworska	Środkowy neolit, Późny neolit,, Okres wpływów rzymskich	Nie
89-72	271	26	Malice	Osada	-	Nowożytny	Nie
89-72	49	8	Obrazów	Osada, Osada, Ślad osadnictwa	Łużycka, Przeworska, -	Halsztacki/lateński, XVII- XVIII w.	Nie
89-73	60	2	Chwałki	Ślad osadnictwa	Mierzanowicka	I-II okres epoki brązu	Nie
89-72	54	13	Obrazów	Osada?, Ślad osadnictwa,	Nieokreślona Nieokreślona,	Neolit?, Pradzieje,	Nie

				Ślad osadnictwa, Osada	-, -	VIII- IX w., XVII- XVIII w.	
89-72	56	15	Obrazów	Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Nieokreślona, -, -, -	Pradzieje, Poł. XIII w., Średniowiecze, Poł. XVII w.	Nie
89-72	48	1	Węgrce Panińskie	Dwór	-	XII- XIX w.	Nie
89-72	85	6	Węgrce Panińskie	Osada	-	XVI- XVIII w.	Nie
89-72	86	7	Węgrce Panińskie	Osada	-	XVII- XVIII w.	Nie
89-72	90	11	Węgrce Panińskie	Osada, Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Przeworska, -	Środkowy neolit, Lateński- rzymski, Nowożytny	Nie
89-72	92	13	Węgrce Panińskie	Ślad osadnictwa, Osada, Ślad osadnictwa	Pucharów lejkowatych, Przeworska, -	Środkowy neolit, Lateński, XII- XIII w.	Nie
89-72	98	19	Węgrce Panińskie	Osada?	Przeworska	Wpływów rzymskich	Nie
89-72	202	4	Świątyniki	Osada	-	XVII w.	Nie
89-72	3		Święcica	Osada,	Amfor kulistych,	Neolit,	Nie

				Osada, Osada, Osada, Osada, Osada, Osada i cmentarzysko, Ślad osadnictwa, Ślad osadnictwa	Mierzanowicka, Trzciniecka, Łużycka, Pomorska, Przeworska, -, -, -	Wczesny brąz, Starszy brąz, Młodszy brąz Halsztacki, Lateński/rzymski, Wczesne średniowiecze, Okres nowożytny, Pradzieje	
89-73	75	6	Malice	Ślad osadnictwa/ zniszczony grób	Amfor kulistych	Późny neolit	Nie
89-73	73	4	Malice	Relikty dworu	-	XVII- XIX w.	Nie
89-73	72	3	Malice	Ślad osadnictwa/ zniszczony grób?	Kc-v lub mierzanowicka	I-II okres epoki brązu	Nie
89-73	61	3	Chwałki	Ślad osadnictwa	-	Neolit	Nie
89-73	59	1	Chwałki	Grób szkieletowy	Amfor kulistych		Nie

Cmentarzisko kurhanowe w Kleczanowie

Zdjęcie 23. Cmentarzisko kurhanowe w Kleczanowie

Cmentarzisko kurhanowe w Kleczanowie zlokalizowane jest w lesie od zachodniej strony wsi na trasie Sandomierz- Opatów. Jego odkrywcą był Marek Florek w 1990 roku podczas badań „Archeologiczne Zdjęcie Polski”. Odkryto tam 37 kopców z różnych epok dziejowych. Najstarszy z nich jak ustalono był zbudowany przez ludność kultury ceramiki sznurowej, a jego powstanie datuje się na około 2800- 2300 rok

p.n.e. Następne trzy kurhany zostały wybudowane przez ludność kultury trzcinieckiej ok 1700- 1100 rok p.n.e. Pozostałe pochodzą z VIII- X wieku. Pierwotnie kopce miały od 4 do 10 metrów średnicy i od 1,2 do 2,5 metra wysokości. Odnalezione szczątki i ślady świadczą o tym, iż ciała były spalane najpierw na stosach, a następnie resztki wkładano do specjalnych popielnic i umieszczano na szczycie kopca lub rozsypywano je na nich. O pogańskich korzeniach tradycji i zwyczajach starożytnej ludności zamieszkującej ówczesny Kleczanów wspominał sto lat temu w „Dekanacie Sandomierskim” ks. Jan Wiśniewski. Choć kurhany sięgają swoją historią czasów przedchrześcijańskich, do dziś zachowały się pewne tradycje i zwyczaje. Prof. Andrzej Buko opisując znaleziska kurhanowe i tradycje z nimi związane odkryte w Kleczanowie dostrzega fakt, iż pomimo religii i roli kościoła od ponad 500 lat, symbole i zwyczaje starosłowiańskie zachowały się wśród ludności w formie zabaw na polanie otaczanej przez kurhany²³:

„Jej szczególne znaczenie polega na tym, iż od lat jest ona miejscem tradycyjnych zabaw mieszkańców Kleczanowa w dzień Zielonych Świątek. Są one zwieńczeniem uroczystości religijnych, których istotny akcent stanowi procesja mieszkańców parafii do lasku kleczanowskiego. Zdumiewające jest, iż tradycja ta nie znajduje odbicia w źródłach kościelnych; żaden z odpustów kościelnych nie odbywa się też w Kleczanowie w Zielone Świątki [...] Zjawiska te są intrygujące wobec znanych z literatury przedmiotu przekazów źródłowych o uroczystościach strawy i tryzny, jakie w średniowieczu, a nawet w czasach nowożytnych odprawiano ku czci zmarłych na cmentarzach. Kościół próbował im przeciwdziałać, ale – wobec połowicznego skutku tych zabiegów – ich wymowę zredukowano do określonych kalendarzem świąt chrześcijańskich. Nasuwa się pytanie: czy święta, o których wspominamy, nie są śladem owych dawnych igrzysk ku czci zmarłych? Jeżeli tak, to mielibyśmy do czynienia z rzadkim fenomenem ciągłości zwyczaju, odpowiednio zmodyfikowanego, którego niezmiennym czynnikiem od ponad 1000 lat pozostawałoby miejsce, przy całkowitym przekształceniu pierwotnej treści ideowej święta.”

Stanowiska archeologiczne wymagają nadzoru, kontroli i zabezpieczenia ich stanu ze względu na położenie. Znaczna ilość kurhanów znajduje się w lesie oraz na terenach rolniczych. W lesie prowadzona jest wycinka i nasadzenie młodych drzew, natomiast na terenach rolniczych podczas prac polowych destabilizuje się teren wokół kurhanów, co prowadzi do ich dalszej degradacji.

²³ Andrzej Buko, Osadnictwo wiejskie na Wyżynie Sandomierskiej w świetle wyników badań Kleczanowa („Światowit” 2000, nr 2)

9.PRIORYTETY W ZAKRESIE OPIEKI NAD GMINNYMI ZABYTKAMI

Gmina Obrazów oraz jej mieszkańcy powinni podjąć wszelkie możliwe starania zmierzające do jak najlepszego stanu zachowania oraz upowszechniania dziedzictwa kulturowego obecnego na jej terenie. Uwzględniając specyfikę omawianego obszaru, jego uwarunkowania geograficzne i historyczne, a także zapisy w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i w dokumentach strategicznych można wyznaczyć następujące priorytety:

Działania mające na celu zahamowanie procesu degradacji zabytków oraz poprawę stanu ich zachowania, dotyczy to zwłaszcza obiektów sakralnych z racji posiadania największej wartości zabytkowej na tym obszarze – zadaniem dla Gminy oraz innych właścicieli obiektów zabytkowych jest więc podjęcie starań o uzyskanie funduszy zewnętrznych na prowadzenie koniecznych prac remontowych i konserwatorskich.

Wskaźnik wykonania zadania – wysokość środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych oraz zakres wykonanych prac.

- Wspieranie inicjatyw na rzecz ochrony zabytków, ich promowania, tworzenia nowych form wykorzystania dziedzictwa kulturowego, np. szlaków turystycznych.

Wskaźnik wykonania zadania – liczba opracowanych szlaków turystycznych na terenie Gminy Obrazów.

- Popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym, m. in. poprzez wprowadzenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji poprzez zajęcia szkolne.

Wskaźnik wykonania zadania – liczba przeprowadzonych zajęć szkolnych o wyżej opisanej tematyce.

- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych – np. prace porządkowe na terenach zieleni, w tym na obszarach, gdzie zlokalizowane są pomniki przyrody, a także na cmentarzach czynnych oraz zamkniętych dla celów grzebalnych.

Wskaźnik wykonania zadania – wartość wykonania powyższych prac.

- Udostępnienie szerokiej informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy – zadaniem dla Gminy jest opracowanie atrakcyjnej mapki przedstawiającej lokalne zabytki i ułatwiającej dotarcie do nich oraz zamieszczenie jej na stronie internetowej.

Wskaźnik wykonania zadania – liczba opracowanych i zamieszczonych na stronie internetowej mapek.

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych.

Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
Wnioskowanie o wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- instrumenty finansowe:
 - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje.
- instrumenty społeczne:
 - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Obrazów;
 - edukacja kulturowa prowadzona zarówno przez placówki oświatowe jak i zlecane organizacjom pozarządowym, działania promocyjne, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą i turystyką.
- instrumenty koordynacji:
 - realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy; współpraca z ośrodkami naukowymi, organizacjami pozarządowymi i kościołami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
 - realizacja poprzez monitoring stanu środowiska kulturowego.
- instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków oraz stały monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz stanu zagospodarowania przestrzennego;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania.

11.ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Obrazów, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy oraz Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji gminnego programu:

- poziom wydatków budżetu gminy na realizację programu ochrony i opieki nad zabytkami;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez właścicieli zabytkowych obiektów;
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą;
- ilość zinwentaryzowanych zabytkowych nagrobków;
- ilość oznaczonych obiektów zabytkowych i tras turystycznych;
- ilość złożonych wniosków na dofinansowanie prac remontowych przez właścicieli zabytkowych obiektów;
- ilość wniosków o wpis do rejestru zabytków;
- ilość uzupełnionych kart adresowych zabytków;
- ilość nowych obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- ilość przeprowadzonych inwentaryzacji terenowych stanowisk archeologicznych w ramach AZP;
- ilość stworzonych stanowisk pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- ilość przeprowadzonych szkoleń dla pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;

- ilość aktualizacji dokonanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i Zmianie Studium;
- ilość inwestycji na obszarach objętych ochroną zabytków;
- liczba opracowanych i wydanych publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy;
- ilość wydanych artykułów w lokalnej prasie dotyczących zagadnień związanych z zabytkami;
- ilość przeprowadzonych konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jej zabytki i wystaw.

12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Finansowanie zadań ochrony i opieki nad zabytkami na terenie Gminy może być realizowane z uwzględnieniem środków:

1. Krajowych:

- dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- dotacje Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji;
- dotacje gminne; □ dotacje wojewódzkie i powiatowe
- programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

2. Zagranicznych (środki Unii Europejskiej i inne środki pomocowe);

3. Niepublicznych (środki prywatne osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych).

Dotacje krajowe

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury „W sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków”²⁴.

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót

²⁴ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 roku w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytku

budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne, poniesione na przeprowadzenie następujących działań²⁵:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;

²⁵ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
 - dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych.
- W wyjątkowych wypadkach dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej²⁶ i §1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego²⁷. Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian

²⁶ Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. art. 9 ust. 1

²⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego

i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego.

Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

13.PROGRAMY OPERACYJNE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO:

Program „Dziedzictwo Kulturowe”

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program składa się z następujących priorytetów:

1. Ochrona zabytków;
2. Wspieranie działań muzealnych;
3. Kultura ludowa;
4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą;
5. Ochrona zabytków archeologicznych.

Priorytet 1. Ochrona zabytków

Celem priorytetu jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków jak również udostępnienie zabytków na cele publiczne.

Ustanowiono dwa rodzaje kwalifikujących się zadań²⁸:

1. Prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowane do przeprowadzenia w roku udzielania dofinansowania. Art. 77 Ustawy z dnia 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, które z poniesionych kosztów będą dofinansowane.

2. Prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Działalność wnioskodawcy nie może być finansowana ze środków publicznych.

Uprawnieni wnioskodawcy :

- Osoby fizyczne;
- Jednostki samorządu terytorialnego;
- Inne jednostki organizacyjne.

Każdy z w/w wnioskodawców musi być właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiada taki zabytek w trwałym zarządzie.

Priorytet 2 Kultura ludowa

Celem priorytetu jest wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej poprzez zachowanie, dokumentowanie i przekaz elementów kultury ludowej oraz popularyzacja różnorodnych zjawisk kultury ludowej.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

1. Zadania edukacyjne, w tym warsztaty, kursy i szkolenia dotyczące zagadnień kultury regionalnej.
2. Zadania animacyjne wspomagające lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji.
3. Publikacje książkowe z zakresu kultury ludowej.
4. Zadania dotyczące dokumentacji, archiwizacji, udostępniania i ochrony unikalnych zjawisk kultury ludowej w tym sztuki i rękodzieła ludowego, gwary, muzyki, tańca, śpiewu, obrzędowości.
5. Zadania popularyzujące unikalne i żywe elementy kultury ludowej, w tym konkursy, przeglądy, festiwale sztuki i rękodzieła ludowego.
6. Zadania dotyczące ochrony architektury regionalnej.
7. Zadania o charakterze artystycznym inspirowane sztuką i twórczością ludową.
8. Zakup obiektów oraz kolekcji dzieł sztuki ludowej w celu ich publicznego udostępniania.
9. Projekty badawcze i popularyzatorskie z zakresu antropologii kultury etnologii i etnografii.

²⁸ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021 poz. 710)

Z priorytetu wyłączone są zadania archeologiczne, zadania o tematyce historycznej, w tym również rekonstrukcje wydarzeń historycznych i turnieje rycerskie, festyny, zloty i zawody regionalne oraz zakupy strojów ludowych.

Uprawnieni wnioskodawcy:

- Samorządowe instytucje kultury, z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- Organizacje pozarządowe;
- Kościoły i związki wyznaniowe;
- Podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Priorytet 3. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacji badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich.

W ramach tego programu kwalifikowane są następujące zadania:

- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego;
- budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych;
- rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury;
- międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne;
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (2021-2025)

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko wyodrębniono:

Oś priorytetową VI: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego.

Priorytet Inwestycyjny 6.3: Ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Jego celem jest zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń. W związku z tym priorytetem wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, a także projekty dotyczące rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski.